

Juul Steyn

Denken als een vis

Uitgeverij Pluim
Amsterdam/Antwerpen

Voor mijn vader en moeder, die me mijn eerste hengel gaven:
de sleutel tot een gelukkig, gezond en avontuurlijk leven.

Eerste druk, augustus 2020

© Juul Steyn

Omslagontwerp Loudmouth
Omslagbeeld Matthijs Immink
Typografie binnenwerk Michiel Niesen, Haarlem
Auteursfoto Merlijn Doomernik
Productiebegeleiding Tim Beijer
Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 90 830 5411 7

NUR 434

www.uitgeverijpluim.nl

‘Many men go fishing all of their lives without
knowing that it is not fish they are after.’
Henry David Thoreau

De familie Steyn met een snoekbaars, gevangen vlak bij hun woonboot in Amsterdam. (foto: Rosa Klamer)

INHOUD

Voorwoord door Marco Kraal.....	11
Inleiding.....	15
DEEL I: WAAROM.....	17
Het begin: vissen om te leven.....	17
Het kantelpunt: vissen om te ontspannen.....	22
Vandaag: leven om te vissen.....	29
DEEL II: WAAROP.....	35
Snoek – de schrokop.....	36
Snoekbaars – de sluipschutter	41
Baars – de straatvechter	45
Roofblei – de overvaller	50
Meerval – het monster	54
Zeebaars – de ninja.....	59
DEEL III: WAAR.....	63
Sloten.....	65
Stadsgrachten	71
Kanalen	75
Meren en plassen	78
Rivieren.....	83
Strand en Europoort.....	95
Roofvissen in België	99
DEEL IV: WAARMEE.....	101
De hengel	101
Spinhengel en baitcaster.....	109
Molen, reel en lijn.....	119

Kunstaas.....	131
Wat je verder nodig hebt.....	151
Knopen: sterke en betrouwbare verbindingen.....	154
DEEL V: WERPEN, VANGEN EN TERUGZETTEN.....	165
Inwerpen.....	165
Aanslaan.....	168
Drillen en landen.....	171
Onthaken, fotograferen en terugzetten.....	177
DEEL VI: GERICHT VISSEN OP DE ZES ROVERS.....	179
Gericht vissen op snoek.....	181
Gericht vissen op snoekbaars.....	189
Gericht vissen op baars.....	201
Gericht vissen op roofblei.....	215
Gericht vissen op zeebaars.....	220
Gericht vissen op meerval.....	227
Veiligheid voor alles.....	237
Zin en onzin over het weer.....	238
DEEL VII: MASTERCLASSES VAN DE PRO'S.....	239
Beginnen met roofvissen – Jessica Vis.....	241
Snoeken in de polder – Willem Romeijn.....	249
Streetfishing – Rocky van Duijvenvoorde.....	255
Vissen met de c-rig en twitchbaits – Pieter-Bas Broeckx.....	263
Riviervissen – Noah en Michel Dekker.....	273
Meervallen vanuit de bellyboat – Ronnie Jonker.....	283
Zeebaarzen – Mehmet Buyukyilmaz.....	295
DEEL VIII: DE HENGELSPORT IN DE MAATSCHAPPIJ.....	303
Hans Sibbel, de vissende cabaretier.....	305
De toekomst van de hengelsport.....	308
Nog zóveel te beleven.....	313
Begrippenlijst.....	314
Dankwoord.....	320

VOORWOORD

door Marco Kraal

D*enken als een vis* is meer, véél meer zelfs, dan louter een praktische handleiding voor sportvissers met een passie voor roofvis. Want naast een berg aan technische en tactische informatie beschrijft dit bijzondere boek ook de biologie en het gedrag van de belangrijkste roofvissen die je in Nederland en België kunt vangen. Juul Steyn doet dit niet zozeer als alwetende auteur, maar kruipt op onnavolgbare wijze in de huid van de vis. Dit levert verbazingwekkende informatie op die je inderdaad laat denken als een vis.

Persoonlijk heb ik ook genoten van de hoofdstukken over de geschiedenis van het sportvissen en de reden waarom we nu eigenlijk zo graag met een hengel naar de waterkant gaan. Zonder meer praktisch is dat per vissoort – zonder enig commercieel belang – het best vangende kunstaas wordt geadviseerd. Kijkend naar mijn eigen visserij kan ik me daar geheel in vinden. Verder was ik onder de indruk van de wijze waarop Steyn de hengelsport in een bredere maatschappelijke context plaatst (*we vormen met meer dan 200 miljoen leden misschien wel de grootste sportclub ter wereld*), positieve effecten voor de volksgezondheid vindt (*vissen helpt onder meer depressieklachten voorkomen en is een zegening voor mensen met AD(H)D*) en zich waagt aan een toekomstvoorspelling (*die ziet er in grote lijnen gelukkig hoopvol uit*). Hij doet dit aan de hand van een aantal gesprekken met interessante mensen, onder wie een huisarts, een psycholoog, een bioloog en een cabaretier, waardoor dit boek een verfrissende diepgang krijgt.

Dat de auteur, als journalist, oud-redacteur van *Beet* en voormalig hoofdredacteur van *Hét VISblad*, het grootste Nederlandse hengelsportmagazine, een technisch en inhoudelijk goede tekst kan aanleveren was me bekend. Met dit boek bewijst hij echter een schrijver van formaat te zijn. Juul raakt je en geeft het gevoel dat hij echt tot je spreekt. Zijn vlotte enthousiasmerende stijl doet me zelfs regelmatig denken aan die van Jan Schreiner, de nestor van de moderne hengelsport. Net als Schreiner deelt Juul niet alleen nuttige informatie, maar neemt hij je voortdurend mee naar de waterkant.

Marco Kraal: 'Ik ben ervan overtuigd dat dit boek een schot in de roos is.'
(foto: André Miegies)

Geniet als voorafje bijvoorbeeld eens mee met de volgende passage, geschreven midden in de coronacrisis van 2020:

Op het moment dat ik dit schrijf merk ik vooral dat ik eropuit wil om mijn hoofd tot rust te krijgen. Aan de waterkant kan ik me onttrekken aan de voortdurende stroom van prikkels [...], alles verdwijnt even naar de achtergrond waardoor ik ontspan en het stressniveau vermindert. [...] Andere keren ga ik vissen voor het avontuur, op jacht naar het onbekende. Dan wil ik onderdeel zijn van een groter geheel, mijn plaats in de natuur opeisen, kijken in hoeverre ik die natuur begrijp en te slim af kan zijn. Het moment dat een vis toeslaat is de bevestiging dat ik het goed doe. Adrenaline en voldoening stromen door m'n aderen, steevast staat er dan een grote grijns op m'n gezicht. Maar ook de uren dat ik niks vang, zijn waardevol. Dan geniet ik van het weidse uitzicht, van fluitende vogels en ruisend riet, van de geurende bloemen aan de waterkant.

Prachtig geschreven en voor mij een feest van herkenning. Daar wil je gewoon méér van. Wees gerust, Steyn levert het en gaat je aandacht tot de laatste regel vasthouden. Ben je een ervaren kunstaasvisser? Geloof me, met dit boek kun je het vissen op roofvis zeker verfijnen en verbeteren. Tegelijkertijd biedt het een prima handvat voor beginnende vissers die de basisprincipes van dit enerverende spelletje onder de knie willen krijgen. En ben je geen sportvisser, maar krijg je dit boek via een vissende partner, familielid, kennis of collega onder ogen? Lees het en laat je meeslepen naar die unieke wereld van vis en van de sportvisser – grote kans dat je zelf ook onderdeel van die wereld wilt gaan uitmaken. Dit boek helpt je stap voor stap op weg.

Ik ben ervan overtuigd dat *Denken als een vis* een schot in de roos is. Vissen, met name op roofvis, is immers ongekend populair, spreekt diverse generaties aan en kan met relatief weinig materiaal vaak letterlijk voor de deur worden gedaan. Dit prikkelende boek én naslagwerk ga je hoogstwaarschijnlijk, net als ik, in één keer uitlezen, waarna je het nog regelmatig uit de kast zult halen.

Marco Kraal
Bioloog en presentator van VIS TV

Juul Steyn: 'Zonder je een voorstelling te maken van de onderwaterwereld aan je voeten, sta je verloren aan de waterkant.' (foto: Edwin Hoop)

INLEIDING

Graag nodig ik je uit om in dit boek samen met mij onder water te duiken en de wereld door de ogen van de roofvis te zien. We gaan visualiseren hoe deze wereld eruitziet om zo niet alleen meer, maar ook grotere vissen te vangen. Hoe ziet de bodem eruit; is het een kale vlakte of groeien er planten waar-tussen de vis zich kan schuilhouden? Hoe troebel is het water, en is het verderop wellicht helderder? Liggen er omgevallen bomen of hangen er takken in het water? Is de oever glooiend of loopt deze steil af? Hoe staat de zon en waar werpt ze een schaduw over het water? Is er een verbinding naar open water, is er een brug of duiker in de buurt? Allemaal vragen met belangrijke antwoorden die leiden naar betere vangsten.

Probeer je in te leven in een snoek die in een doodnormale sloot leeft. Ergens in het vroege voorjaar kom je uit je eitje gekropen en houd je je wijselijk schuil tussen de waterplanten. De eerste maanden zijn behoorlijk spannend omdat alles en iedereen het op je gemunt heeft. Voor baarzen, stekelbaarsjes, snoekbaarzen, futen en andere snoeken ben je gewoon een hap eten. Met een beetje geluk overleef je deze periode en groei je uit tot een behoorlijk dapper snoekje van een paar decimeter dat steeds minder te duchten heeft van anderen. Je leert vissen, kikkers en zelfs eendenkuikens vangen. Maar het gevaar blijft. Een leven lang moet je oppassen voor grotere soortgenoten. Zelfs je eigen moeder heeft het op je gemunt. Maar het ergst zijn de aanvallen van aalscholvers: angstaanjagende zwarte watervogels die als Stuka's over de sloot razen en naar beneden duiken als de prooi gevonden is. Maar door je schuil te houden tussen de waterplanten en voortdurend alert te zijn, weet je al deze gevaren te trotseren en kan je volwassen worden.

Gaandeweg kom je erachter dat het water waarin je leeft zowel uitdagend als beperkt is. Eten vind je op elke straathoek, het hele jaar door en zoveel je wilt. De smaak van honger heb je nooit geproefd. Een comfortabel leven. Maanden, jaren gaan voorbij en geen zijslot, brug of duiker heeft nog geheimen voor je. Je verlaat je schuilplaatsen om in het open water op brasems te jagen. Andere snoeken houden inmiddels gepaste afstand van je, want met een lengte van 80 cm ben je een hele baas. Pogingen om de rest van de wereld te ontdekken heb je opgegeven. Alle sloten komen uiteindelijk weer bij elkaar uit. Je leeft in een doolhof zonder uitgang. Je zit gevangen in je eigen *Truman Show*. En dan kun je er maar beter het beste van ma-

ken. Dat betekent: goed eten, veel rusten en zo nu en dan laten zien wie er de baas is.

Zie je het voor je? Dan heb je succesvol gevisualiseerd. Je zit niet meer met je hoofd boven water, maar eronder. Sterker nog: je zit in het hoofd van de snoek. Daardoor verandert de situatie aan de waterkant dramatisch. Je voelt het water aan en vergroot zo je kans op succes. De Engelsen hebben hier een prachtig woord voor: *watersense*. Heb je dit ‘watergevoel’ in de vingers, dan ben je een gezegend sportvisser. Het visualiseren gaat je makkelijk af en waarschijnlijk zul je de rest van je leven geen water kunnen zien zonder er in je hoofd een ‘onderwaterplaatje’ van te maken. Op vakantie ziet je partner een idyllisch bruggetje en denkt aan Monet. Je kinderen zien een vijver en vragen of ze erin mogen springen. Jij ziet het huis van een roofvis die zich schuilhoudt aan de rand van het waterlelieveld, in de schaduw van de brug, klaar om toe te slaan.

Zonder die voorstelling van de onderwaterwereld aan je voeten sta je verloren langs de waterkant. Je bent een toeschouwer van een wereld die je niet begrijpt. Door te visualiseren verander je van toeschouwer in deelnemer. Het anonieme en onbegrijpelijke netwerk van sloten verandert plotseling in een interessante driedimensionale onderwaterwereld. Je ogen zien de wereld boven het maaiveld, maar met je gedachten zit je onder de waterlijn. Deze verbeelding zorgt ervoor dat al je zintuigen op scherp staan. Ondanks de schittering van de ochtendzon op het water zie je ze liggen: strategisch opgestelde snoeken langs waterlelievelden, voor duikers en onder bruggen. Je kunt ze niet zien, maar je ziet ze toch. Je kan denken als een vis.

In dit boek duiken we in alle viswateren van de Lage Landen om te doorgronden hoe we het beste kunnen vissen op de zes grote roofvissen die daar zwemmen: snoek, snoekbaars, baars, roofblei, meerval en zeebaars. Dit zijn niet alleen de grootste en sterkste vissen, maar ook de meest fascinerende. We kruipen in de huid van deze rovers en proberen hun karakter en jachtinstinct te doorgronden. Mijn belofte is dat je na het lezen van dit boek weet hoe je meer en grotere vissen kunt vangen. Meer nog: je bent in staat om in eigen land een vis te vangen die langer is dan jijzelf. Vissen gaat over dromen, en ik ben vereerd dat ik je een beetje mag helpen deze dromen waar te maken.

DEEL I: WAAROM

HET BEGIN: VISSSEN OM TE LEVEN

Een belangrijke reden om te gaan vissen, is dat mensen één willen zijn met de natuur. Voor mijzelf is dat niet anders. Ik geniet van baltsende futen en ijsvogeltjes die een visje uit het water pikken, verwonder me over een plotselinge kolk in het water (was het een snoek, roofblei of misschien zelfs een meerval?) en voel me naast mens ook dier. Een dier dat op zijn plaats is langs de waterkant. Niet alleen omdat ik me daar thuis voel, ontspan en simpelweg gelukkig ben, maar ook omdat ik in de buurt ben van voedsel. Na de vangst van een vis komt soms de gedachte bij me op dat ik die dag in ieder geval niet van de honger hoef om te komen. Het is een heel primaire gedachte, maar het stelt me toch gerust dat ik mijn gezin van voedsel kan voorzien. Het zou me niet verbazen als dat een van de redenen is waarom honderden miljoenen sportvissers van over de hele wereld – de Verenigde Naties schatten het aantal op 220 miljoen tot 700 miljoen – zo graag een hengel uitwerpen.

Hoewel sportvissen anno 2020 een van de meest populaire vrijetijdsbestedingen ter wereld is, bestaat deze hobby nog maar kort. Daarvoor heeft de mens altijd moeten vissen om te overleven, zo is te lezen in *A History of Fishing* van de professoren Dietrich Sahrhage en Johannes Lundbeck. Er zijn bewijzen dat neanderthalers, onze uitgestorven verre voorouders, al zo’n honderdduizend jaar geleden, een voorkeur hadden voor visrijke gebieden. Zij vingden met name zalm en forel, waarschijnlijk door ze met eenvoudige stenen dammen af te sluiten van het gevaarlijke open water en ze dan met de handen te grijpen. Een veilige, maar niet erg effectieve manier van vissen. Dat veranderde zo’n vijftigduizend jaar geleden toen de Homo sapiens – mensen zoals jij en ik – in Europa verscheen en gereedschappen ging maken. Eerst nog alleen speren, maar al snel ook harpoenen en pijlen die met een boog werden afgeschoten. Dit betekende dat de visser (of beter gezegd: de jager) zijn prooi altijd eerst moest zien en deze met gevaar voor eigen leven moest benaderen om een schot te kunnen wagen. Een gevaarlijke bezigheid omdat de mensen

Deze haken werden 16.000 tot 23.000 jaar geleden gemaakt door bewoners van Oost-Timor en zijn daarmee de oudst bekende vishaken ter wereld. (foto: Sue Oconnor, Australian National University)

toen waarschijnlijk niet konden zwemmen.

De uitvinding van de haak betekende een revolutie in de vangst van vis. De oudst bekende vishaak is gevonden in de Jerimalai-grot op Oost-Timor, een eiland ten noorden van Australië, en is 16.000 tot 23.000 jaar oud. Opmerkelijk is dat in dezelfde grot ook 2800 graten zijn gevonden van vissen die maar liefst 42.000 jaar geleden werden gevangen. Hoe de eilanders deze vissen ving, waaronder moeilijk vangbare en razendsnelle soorten als tonijn, is een raadsel. Het bewijst in ieder geval dat vissers al tienduizenden jaren niet alleen dapper maar ook inventief zijn.

De haak op het eiland Oost-Timor werd gemaakt van schelpen, maar sindsdien zijn over de hele wereld vishaken van de meest uiteenlopende materialen gemaakt. Deze ontwikkeling duurt voort tot op de dag van vandaag en heeft geresulteerd in ultrascherpe haken van hightech materialen die ondanks hun dunne draad ijzersterk zijn. Daar is veel aan voorafgegaan. De meest eenvoudige haak is de keelhaak, beter bekend als 'gorgehook': een recht stukje bot, doorn of steen waaraan precies in het midden een lijn wordt geknoopt. De haak wordt beaasd, bijvoorbeeld door er een stukje worm op te schuiven, en wanneer een vis het aas naar binnen werkt, zet de haak zich vast in zijn keel. Tenminste, als je geluk hebt, want de hakingsratio (de verhouding tussen het aantal aanbeten en het aantal vissen dat blijft hangen) is ronduit beroerd. Wanneer de eerste keelhaken werden gebruikt is niet bekend, omdat er niet veel bewaard zijn gebleven. Het is niet uit te sluiten dat ze eerder werden gebruikt dan de schelpenhaak van Oost-Timor.

Kijktip: zoek op YouTube op 'gorge hook fishing' en geniet van *lowtech slow TV*. Daarna zul je de moderne vishaak nog veel meer waarderen.

In Europa verschijnt de eerste typische vishaak, dus met U-vorm en steel, zo'n tienduizend jaar geleden. Deze werden uit één stuk gemaakt van botten, hoorn en hout. In eerste instantie ontbrak de weerhaak, maar er zat wel al een verbreding aan de haaksteel om een lijn aan vast te maken. Onderzoekers gaan ervan uit dat deze haak mogelijk al eerder werd ontwikkeld door de subarctische jagerscultuur in noordelijk Eurazië. Van daaruit zou de vishaak zowel naar West-Europa als naar China en Japan zijn verspreid en verder geperfectioneerd zijn. Niet veel later werd ook de sterkere 'compound hook' (letterlijk: 'samengestelde haak') ontwikkeld, gemaakt van been en hoorn.

Het is niet duidelijk wanneer vissers gebruik gingen maken van boten. Wat wel vaststaat is dat het oudste bewaard gebleven vaartuig ter wereld afkomstig is uit Nederland, uit het plaatsje Pesse in Drenthe. Deze kano van 298 cm lang en 44 cm breed is gemaakt tussen 8200 en 7600 v.Chr. 'Enige bescheidenheid is hierbij wel op zijn plaats, omdat vaststaat dat de mens zich al langer met boten voortbeweegt. Neem Australië: daar kwamen de eerste mensen zeventig- tot veertigduizend jaar geleden al aan land en die zijn echt niet komen zwemmen. Maar die boten zijn niet bewaard gebleven, en onze kano wel,' aldus Wijnand van der Sanden, Conservator Archeologie van het Drents Museum. 'Het is een fascinerend idee dat onze verre voorouders met deze kano over de Drentse beken hebben gevaren, mogelijk om te vissen.'

Een grote stap voorwaarts in de ontwikkeling van de haak is het gebruik van koper en brons. Deze haak, waarmee tegenwoordig nog steeds wordt gevist, is sterker en dunner van draad en kan in de meest uiteenlopende maten worden gesmeed. De eerste vermelding van zo'n haak staat in het obscure en razend interessante *A Treatyse of Fysshynge Wyth an Angle* (1496) van Juliana Berners: het oudste sportvisboek ter wereld. Opgravingen in Egypte tonen echter aan dat er in circa 2500 v.Chr. al koper, en later brons, werd gebruikt om vishaken te maken waarmee in de Tigris en Eufrat op karper werd gevist. De oudste exemplaren waren nog weerhaakloos, maar vanaf de twaalfde dynastie (1991–1786 v.Chr.) werden ze zowel met weerhaak als oog en bledje gefabriceerd. De moderne vishaak was geboren.

Het principe van de haak is sindsdien niet veranderd, maar de manieren waarop deze wordt ingezet wel. Door de eeuwen heen heeft de mens altijd weer nieuwe en meer effectieve methoden gevonden om vissen aan de haak te slaan. Dat is een van de redenen waarom ik gefascineerd ben door de hengelsport: het vermogen van de mens om inventief om te gaan met een eenvoudig stukje gebogen metaal. Het resultaat van die vindingrijkheid vind je verderop in dit boek als we tot voor kort onbekende vistechnieken behandelen. Termen als 'neko rig', 'vib lure' en 'jika rig' klinken je nu misschien nog onbekend in de oren maar behoren spoedig tot het standaard jargon van de sportvisser.

Naarmate de wereldbevolking groeit, wordt vis een belangrijkere voedselbron. De jacht neemt in belang af, terwijl de visserij van steeds groter belang wordt. China begint rond 3500 v.Chr met de kweek van karper, waarna ook de rest van Azië zich specialiseert in aquacultuur en over de hele wereld steeds grotere boten worden gebouwd waarop zowel met handlijnen als met netten wordt gevist. Vanaf het jaar 1000 neemt de visserij op haring een gigantische vlucht en wordt zo de eerste menselijke activiteit op industriële schaal. De Nederlanders hebben daarin altijd een cruciale rol gespeeld en in de vijftiende eeuw werden de Nederlanden oppermachtig door de zogenoemde 'high seas fishery'. Met nieuwe schepen van het type 'buis' konden de Hollanders voortaan ook op heftige zee vissen waardoor het seizoen veel langer werd. Er werden ongekend hoge prijzen betaald voor de eerste haring in juli: de Hollandse nieuwe. Het succes werd verder versterkt door de uitmuntende logistiek en verwerking van de vis. Geen enkele vloot kon zo efficiënt haring vangen, verwerken en verkopen als de Nederlandse. Haring werd gevangen met netten, maar vanaf de zestiende eeuw gaan ook de handlijn en haak een belangrijke rol spelen.

Als we het over vindingrijkheid hebben, dan kan ik niet om de samenwerking tussen mens en dier heen. Duikende futen wijzen je ook vandaag de dag nog de weg naar aasvis, maar het kan een stuk geraffineerder. Zo dresserden Chinese vissers al duizenden jaren aalscholvers om vissen voor hen te vangen. Vanuit kleine bootjes en vloten duiken de aalscholvers naar vis. Een ring rond de nek van de vogels voorkomt dat ze deze vissen doorslikken waarna ze terugzwemmen naar hun baasje om de vis daar af te geven. Als beloning krijgen ze een kleinere vis die ze wel kunnen doorslikken. In Bangladesh drijven getrainde otters vissen bijeen en sturen ze richting netten, precies zoals herdershonden schapen de juiste kant op sturen. Nog opmerkelijker is de samenwerking tussen zo'n twintig wilde dolfinnen en tweehonderd vissers in het Braziliaanse vissersdorp Laguna. Deze dolfinnen hebben ervoor gekozen om op eigen houtje harders richting de ondiepe oever te drijven en de vissers met klappen van hoofd en staart te wijzen waar ze hun netten moeten uitgooien. Ook deze dieren krijgen een deel van de opbrengst als beloning voor hun inzet waarmee ze nagenoeg het hele vissersdorp van een inkomen voorzien.

Om het visseizoen nog verder op te rekken gingen Nederlandse vissers verder van huis dan ooit tevoren om op kabeljauw te vissen. Met een nieuw type schip, de 'hoeker buis', zeilden ze in het voor- en najaar met gevaar voor eigen leven naar de Doggersbank, een 300 kilometer lange zandplaat tussen Engeland en Denemarken. Eerst waren de handlijnen nog voorzien van één of twee haken, maar al snel werden er honderden, duizenden en zelfs tienduizenden haken aan kilometerslange lijnen ge-

knoopt: de longline zoals we die nu nog kennen. Deze industriële manier van vissen duurt tot de dag van vandaag voort en zorgt voor gigantische overbevissing op onder meer tonijn. Dit staat in schril contrast met de kunst die wij als sportvissers bedrijven, waarbij we één vis per keer vangen, niet eens om op te eten.

Maar wanneer is de mens eigenlijk voor het eerst voor zijn plezier gaan vissen?

HET KANTELPUNT: VISSEN OM TE ONTSPANNEN

In geschriften uit het Romeinse Rijk staat dat beroepsvissers arme en betreuenswaardige lieden zijn, in tegenstelling tot de hogere klassen die voor de sport vissen. Zo viste keizer Nero (37–68 n.Chr.) met ‘netten gemaakt van gouden draden en paarse touwen’, zo is te lezen in *A History of Fishing*. Nero was beslist geen arme en betreuenswaardige man die moest vissen om in zijn onderhoud te voorzien; hij moet dit dus voor zijn plezier hebben gedaan. Daarmee is deze brute heerser waarschijnlijk de eerste ‘sportvisser’ waarvan melding wordt gemaakt. Als dit één ding duidelijk maakt, dan is het wel dat vissen puur ter ontspanning alleen was weggelegd voor de allerbelangrijkste mensen, halfgoden zoals de keizer.

De eeuwen daarna blijft het stil rond het thema sportvissen, totdat in 1496 *A Treatyse of Fysshynge Wyth an Angle* van Juliana Berners verschijnt: een verhandeling over het vissen met een hengel. Inderdaad: het allereerste sportvisboek ooit werd geschreven door een vrouw. Berners kwam op jonge leeftijd al in aanraking met elite sporten als jagen en vissen doordat zij opgroeide aan het hof in Engeland. Net als Nero was Berners dus geen gewone burger. Zij behield een voorliefde voor het buitenleven nadat ze toetrad tot het nonnenklooster St Mary of Sopwell. Hoewel haar boek ruim vijfhonderd jaar oud is, leest de moderne vertaling als een verrassend actuele handleiding. Ze vergelijkt sportvissen met andere buitensporten als jagen (te vermoeiend), valkenieren (je fluit je een schorre keel naar die beesten) en het zetten van strikken (een gruwel in de winter) en komt tot de conclusie dat vissen met een hengel verreweg de beste sport is. Ze vat de kern van de hengelsport, vrij vertaald naar modern Nederlands, als volgt samen:

Elke andere vorm van [van sport] is vermoeiend en pijnlijk, waardoor mensen vaak nat en koud worden, wat niet zelden resulteert in ernstige ziekte. Maar de visser hoeft geen verkoudheid, ziekte of ergernis te lijden, tenzij hij dit over zichzelf afroept. Hij zal hoogstens een lijn of een haak verliezen, waarvan hij er zelf veel kan maken, zoals deze eenvoudige verhandeling hem zal leren. En zelfs dan is zijn verlies niet ernstig. Hij zal geen andere ergernis kennen, tenzij een vis losschiet nadat hij de haak heeft gezet, of wanneer hij niets vangt; maar dit zijn

geen ernstige ergernissen. Vangt hij de ene vis niet, dan vangt hij de volgende wel, zolang hij de leer van deze verhandeling volgt; als er tenminste wel vissen in het water rondzwemmen. Maar zelfs indien dat niet zo is, dan maakt hij een gezonde wandeling en is hij gelukkig en op zijn gemak in de frisse lucht, de zoete geur van weidebloemen geeft hem trek. Hij hoort de melodieuze harmonie van vogels; hij ziet de jonge zwanen, reigers, eenden, meerkoeten en vele andere vogels met hun kroost. Dit lijkt mij beter dan het geluid van honden, het blazen van hoorns en het gekrijs dat vogels van valkeniers kunnen maken... Daarom schrijf ik voor iedereen die deugdzaam, zachtaardig en vrijgeboren is, deze eenvoudige verhandeling om je tot een volleerd hengelaar te maken zodat je jezelf kunt vermaken wanneer je maar wilt; met als doel een florerende oude dag die langer duurt.

Ik zou graag een avond met deze zielsverwant van gedachten willen wisselen, maar het lezen van haar boek is een mooie troost. Ze besteedt volop aandacht aan het camoufleren van de vislijn, waar te vissen, welk aas te gebruiken en wanneer en hoe hard je moet aanslaan. Eén specifieke bizarre tip voor het vissen op snoek met levend aas wil ik je niet onthouden: ‘En als je wat goede sport wilt zien, bind dan het einde van de lijn aan de voet van een gans. Dan zul je een flink geruk zien wanneer de gans en snoek tegen elkaar trekken.’ Dit is de enige afkeurenswaardige suggestie van haar hand. Voor al het andere kan ik mijn pet alleen maar afnemen.

Een ander, en veel bekender boek over vissen is *The Compleat Angler* van Izaak Walton uit 1653. Ook Walton is religieus en ook hij begint zijn boek met de vraag welke sport te verkiezen is door een visser, jager en valkenier met elkaar in discussie te laten gaan. Het is een lofzang op de rijkdom van het landelijke leven, de waarde van vriendschappen en een beschouwing van de plaats van de mens in de natuur, evenals een oproep tot verantwoord en respectvol beheer ervan. Ik kan iedereen aanraden dit boek te lezen. Walton blijkt ook een visionair: hij waarschuwt voor overbevissing. Inderdaad een zeer compleet standaardwerk dat niet voor niets al meer dan 350 jaar gedrukt en gelezen wordt.

Tot halverwege de zeventiende eeuw gebruiken hengelaars in Europa enkel de ‘vaste hengel’ waarbij de lijn aan de hengeltop wordt bevestigd. Dit blijkt uit het gegeven dat Juliana Berners én Izaak Walton in de eerste edities van hun boeken geen melding maken van een opwindmechanisme. Tot die tijd werd ofwel met aas onder een dobber gevist, ofwel met een kunstvlieg, waarbij één of meerdere strengen paardenhaar als lijn dienden. De Chinezen waren de Europeanen ver vooruit op het gebied van

A Treatyse of Fysshynge Wyth an Angle van Juliana Berners, 1496; *The Compleat Angler* van Izaak Walton, 1653; *The Art of Angling* van Thomas Barker, 1651.

hengelsportmaterialen. Al in de vierde eeuw na Christus is in het werk *Levens van beroemde onsterfelijken* voor de eerste keer in de geschiedenis sprake van een reel. De eerste afbeelding van een reel is te zien op het schilderij *Visser op een winters meer* uit 1195 van Ma Yuan.

Het eerste Engelstalige boek waarin een (primitieve) reel wordt beschreven, is *The Art of Angling* van Thomas Barker. Dit boek werd in 1651 gepubliceerd, dus twee jaar voor *The Compleat Angler*. In 1761 is het de Engelsman Onesimus Ustonson, fabrikant van hengelsportartikelen, die de eerste reel commercieel op de markt brengt. Of hij er ook de uitvinder van is, blijft onduidelijk.

De ontwikkeling van steeds vernuftiger werpreels zorgde ervoor dat het aantal visstechnieken toenam. Tot de tweede helft van de negentiende eeuw gebruiken sportvissers relatief eenvoudige reels, zoals de vliegvisreel en de Nottingham reel. Bij deze reels wordt de lijn met de hand of door de kracht van de stroming van de spoel getrokken. Er waren weliswaar werpreels te koop, maar erg populair waren deze niet omdat de lijn bij het inwerpen vaak in de war raakte. Dit veranderde in 1896 toen de Amerikaanse firma Shakespeare een werpreel met lijngeleider op de markt bracht die de lijn gelijkmatig op de spoel legt en de kans op pruiken (knopen) vermindert.

De eerste 'level wind baitcasting reel' van Shakespeare veroverde niet voor niets in rap tempo Amerika en daarna de rest van de wereld. Deze reel wordt in tegenstelling tot zijn voorgangers niet onder maar boven op het handvat van de hengel geplaatst. Een ander belangrijk verschil is dat deze reel lijn afgeeft doordat de spoel tijdens de worp om zijn as draait. Je hoeft de lijn dus niet meer met de hand van de spoel te

trekken, of door de stroming van de spoel laten trekken, zoals bij de Nottingham reel. Vanaf nu konden sportvissers kunstaas inwerpen en weer actief binnenhalen waardoor het aas lijkt te gaan leven: het begin van de visserij met kunstaas. Dit was een regelrechte revolutie en de basis voor veel technieken die in dit boek worden beschreven. Het enige nadeel van deze baitcasting reels was dat je er geen al te licht (kunst)aas mee kon werpen omdat dit de spoel niet goed aan het draaien kreeg. Dit euvel werd in 1905 opgelost door de Britse zakenman Lord Albert Holden Illingworth, 1st Baron Illingworth. Hij is de uitvinder van de spinmolen, waarbij de lijn tijdens de worp vrij van de spoel vliegt en bij het binnendraaien middels een beugel weer terug wordt gelegd. De spoel beweegt hierbij dus niet, vandaar de naam 'fixed spool'. Omdat de lijn tijdens de worp nagenoeg geen weerstand ondervindt, kun je er veel lichtere gewichten mee werpen dan met een baitcaster. Samen met de baitcaster stelt de spinmolen je in staat om alle technieken uit dit boek te beoefenen.

Hoewel vaststaat dat de Vikingen al in de achtste eeuw met bronzen lepels visten, kwam de ontwikkeling van kunstaas pas vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw goed op stoom. Amerika liep hierin voorop, daar werden succesvolle kunstvliegen zó aangepast dat deze ook met een werpreel konden worden geworpen. Een mooi voorbeeld hiervan is tevens een van de eerste fabrieksmatig geproduceerde kunstaasjes ooit: de Comstock Flying Hellgramite Lure uit 1883. Dit aasje, een soort spinner, is erg innovatief in elkaar gezet en imiteert een larve van een insect met grote vleugels dat uit het water probeert op te stijgen. Enkele jaren later, in 1898, wordt de 'plug' uit-

Visser op een winters meer van Ma Yuan, 1195.

De achturige werkdag en het tweedaagse weekend maakten geweldig veel tijd vrij voor avonturen op en aan het water. (foto: Willem Romeijn)